

Za slovenske šole v Beneški Sloveniji

Odposlanstvo Slovenske skupnosti iz Trsta je prejšnji teden opravilo, kot smo že poročali, dva politična obiska v Rimu. Ta obiska sta posledica splošnega sporazuma med omenjeno slovensko politično organizacijo in tržaškimi strankami leve sredine; sporazuma, ki je bil sklenjen po zadnjih občinskih in pokrajinskih volitvah v Trstu.

Slovenska skupnost je želela srečati v prvem svojem stiku s predstavniki osrednje vlade najprej tiste osebnosti, od katerih je dejansko odvisna rešitev vprašanj, ki so za slovensko manjšino najbolj pereča in nujna. Med te probleme prav gotovo spada slovensko šolstvo. Zato je bil obisk pri ministru Guiju važen in potreben.

Kot se zdi — in to nas veseli — da se zlasti v zadnjih mesecih vprašanje slovenskega šolstva na Tržaškem in Goriškem začnejo končno urejevati in se hkrati načenjajo tudi nova vprašanja — na primestanovitev stolic za slovenistiko na tržaški univerzi — tako ne moremo mirno dejstva in boleče ugotovitve, da ostaja še vedno nerešeno vprašanje slovenskega šolstva, oziroma kakršne koli oblike pouka v materinščini v Beneški Sloveniji in Kanaški dolini, za kateri kaže, da sta bili, vsaj s te plati, pozabljeni že ob pogajanjih in sklepanju poveljne pariške mirovne pogodbe.

Čeprav manjkajo, kot se zdi, mednarodni formalno-pravni instrumenti, ki bi dovoljevali trditi, da je za italijansko državo ustanovitev slovenskih šol, oziroma zagotovitev pouka v materinščini v teh krajih jasna mednarodna obveznost, ne more nihče, ki je pravičen in je v dobri veri, zanikati dejstva, da živi tam SLOVENSKO govoreče prebivalstvo. Zato ima to prebivalstvo, ne glede na pozitivno pravo, že po naravnih zakonih polno pravico do pouka v materinem jeziku.

Toda tudi kdor se noče ozirati na naravne zakone in nekaj dà le na pozitivno pravo — čeprav je tako naziranje za naše pojme pogansko in krivično — ne more po našem mnenju prezreti 15. člena mirovne pogodbe z Italijo (II. del, splošne norme), ki se glasi takole: »Italija bo sprejela vse ukrepe, ki so potrebni, da se vsem osebam pod njeno jurisdikcijo, ne glede na raso, spol, jezik ali vero, zagotovi uživa-

(Nadaljevanje na 3. strani)

KAJ SE KUHA NA BLIŽNJEM VZHODU?

V Kairu in v Damasku so v teku mrzlična posvetovanja, medtem ko se vrstijo ob Sueškem prekopu praske med Izraelci in Egipčani. Ti so dobili in še dobivajo zadnji čas velikanske količine orožja od Sovjetske zveze in verjetno tudi od nekaterih drugih komunističnih držav ter hočejo dati to »čutiti« Izraelcem.

V torek je prispel v Kairo sovjetski zunanji minister Jakob Malik, kar si je razlagati kot znak, da namerava Moskva še dalje diplomatsko na vso moč podpirati Arabce. To pa bi še ne povzročilo toliko skrbi, kakor jih povzroča dejstvo, da Sovjetska zveza Arabce tudi naglo oborožuje. Izraelci so sicer prepričani, da ne misli sama poseči v morebitno obnovitev bojev. Vendar pa vse kaže, da Arabcev tudi ne odvrča od tega. Gre ji predvsem za to, da obnovi oboroženo »ravnovesje« med Izraelom in Arabci. Toda kdo bo zadržal Arabce pred ponovnim napadom na Izrael, kadar se bodo spet čutili dovolj močne za to? Izraelski kompleks je pri njih popolnoma prevladal nad pametjo in stvarnostjo.

Egiptovski dnevnik »Al Ahram«, ki je poluradno glasilo Nasserjeve vlade, piše: »Arabci bodo nadaljevali boj proti Izraelu, dokler ne bo osvobojen zadnji centimeter arabske zemlje.« Za »arabsko zemljo« pa smatrajo seveda ves Izrael. Naser se je sestel v torek z alžirskim predsedni-

kom Boumediennom in z jordanskim kraljem Husseinom. Med arabskimi prestolnicami se obiski predsednikov kar izmenjujejo. Pred Suezom pa so zasidrane sovjetske ladje.

Vse to lahko pomeni, da se hočejo Arabci pač potolažiti s frazami, zdaj ko so prišli nekoliko do sape. Lahko pa tudi pomeni, da pripravljajo obnovitev vojne, četudi vedo, da Izraelu niso kos. Upajo pa, da bodo posegle v vojno tiste tuje sile, ki so jim naklonjene, in da ne bodo dopustile, da bi bili spet premagani. Toda tiste tuje sile — mišljena je seveda predvsem Sovjetska zveza — si nalagajo velikansko odgovornost pred svetom, če dopuščajo, da se vdajajo Arabci takim upom. Če danes kdo lahko pahne svet v tretjo svetovno vojno, so to lahko samo take razgrete fanatične glave, kot so arabski nacionalisti.

TITO BO OBISKAL ARABSKE DEZELE

Kot so javili iz jugoslovanskih virov, bo predsednik Tito obiskal prihodnje dni več arabskih držav. Obiskal bo med drugim Sirijo, Egipt in morda tudi Alžirijo in Irak.

Iz jugoslovanskih pristanov vozijo ladje v Egipt več deset tisoč ton živil in drugega blaga kot pomoč jugoslovanske vlade arabskim državam, posebno Egiptu, Siriji in Jordaniji.

POSREDOVANJE SLOVENSKE SKUPNOSTI PRI PROSVETNEM MINISTRU

Delegacija Slovenske skupnosti se je na svojem obisku v Rimu najdalj zadržala na prosvetnem ministrstvu. Z ministrom Guijem je razpravljala nad eno uro. Pristojni generalni ravnatelji pa so prav tako morali dajati ministru razlage na postavljena vprašanja.

Delegacija je najprej postavila vprašanje po ureditvi didaktičnih ravnateljstev in mesta nadzornika za osnovne šole. Ker je delegacija postavila zahtevo, da se pravno ustanovijo dejansko že nad dvajset let obstoječa petera ravnateljstva, je minister naročil pristojnemu generalnemu ravnatelju, da zadevo prouči in končno predloži v izvršitev. Ni pa nobene težave za ureditev mesta nadzornika za osnovne šole.

Delegacija je nadalje predložila zahtevo po ustanovitvenem dekretu za srednje šole na Proseku in po organikih za vse srednje šole, po številu stolic na srednjih šolah in po razpisu natečaja za vse stolice na vseh srednjih šolah I. in II. stopnje, da se upoštevajo olajšave predvidene v čl. 12

zakona 1012, da se habilitacije združijo z natečaji in da se da možnost, da si tudi upravno osebje uredi svoj pravni položaj z vsemi olajšavami, ki jih predvidevajo zakoni. Minister je ob tem vprašanju obljubil pospešitev in rešitev predlaganega. Delegacija je priznala, da je bilo doslej že mnogo storjenega, a obenem izrazila svojo pripombo, da se vse rešuje prepočasi.

Glede industrijske strokovne šole je minister pokazal razumevanje in dejal, da je prav on tisti, ki zagovarja odpiranje tovrstnih šol. Ko mu je delegacija povedala, da se je na anketo za to šolo pojavilo za prvi razred okoli trideset kandidatov, je dejal, da je to že lepo število. Za otvoritev z njegove strani ni prav nobene ovire, potrebna je soglasnost le še drugih ministrstev. Za šolske knjige je minister obljubil, da bo država poskrbela za knjige obvezne šole, kar dejansko že vrši. Delegacija je zaprosila, naj bi ministrstvo posredovalo, da bi to delo bilo bolj prožno, da ne bodo šole in učenci ostajali brez

(Nadaljevanje na 4. strani)

RADIO TRST A

• NEDELJA, 16. julija, ob: 8.30 Kmetijska oddaja; 9.00 Prenos maše iz župne cerkve v Rojanu; 10.15 Oddaja za najmlajše: Pripravke iz davnine; »Sonce priča in Neva Nevička«, Napisala Ivana Brlič-Mažuranič, dramatisacija Desa Kraševca; 12.00 Nabožna glasba; 12.15 Vera in naš čas; 14.45 Izbor popevk iz oddaje »Un disco per l'estate«; 16.00 »Na odprtem morju«, radijska drama, napisal Slavomir Mrožek, prevedla Nada Kojedjic; 17.30 Vabilo na ples; 18.30 Simfonične pesnitve; 19.30 Zbor »Varislj Mirk« s Proseka in Kontovela, vodi Ignacij Ota; 20.30 Iz slovenske folklorne Rado Bednarik: »Pratika za drugo - po lovcu julija«; 21.00 Kromatična fantazija; 22.10 Sodobna glasba.

• PONEDELJEK, 17. julija, ob: 11.50 Zvočne razglednice; 12.10 Počitniška srečanja; 13.30 Prijubljene melodije; 17.20 Glasba za vaš transistor; 17.50 Starokrščanske bazilike v Italiji; 19.30 Jas Gawronski: Anketa o Poljski; 21.00 Slike iz narave v slovenskem pripovedništvu: »Ivan Pregelj«, pripravil Franc Jeza; 21.20 Znani pevci; 22.40 Samospevi za glas in klavir.

• TOREK, 18. julija, ob: 12.00 Iz slovenske folklorne Rado Bednarik: »Pratika za drugo polovico julija« 13.30 Glasba po željah; 17.20 Glasba za vaš transistor; 17.50 Ne vse toda o vsem; 18.00 Zbovske skladbe Loizeta Bratuža; 18.30 Koncertisti naše dežele; 19.00 »Otok zakladov«, Napisal Robert Louis Stevenson, Prevod Pavla Holečka, dramatisacija Jožka Lukeša, Tretji del; 20.35 Jacques Offenbach: »Hoffmanove pripovedke«.

• SREDA, 19. julija, ob: 12.10 Žena in dom; 13.30 Glasba iz filmov in revij; 17.20 Glasba za vaš transistor; 17.50 Razvojne stopnje sodobne medicine: »Semmelweis: antisepsa odpre pot kirurgiji«, pripravila dr. Rafko Dolhar; 18.30 Koncerti v sodelovanju z deželni glasbenimi ustanovami; 20.35 Simfonični koncert. V odmoru (približno ob 21.10) knjižne novosti: Ruda Jurčec: »Skozi luči in sence«, ocena prof. Vinka Beličiča; 22.05 Plesna glasba.

• CETRTEK, 20. julija, ob: 12.00 Antonio Fogazzaro: »Mali stari svet«, Prevod in radijska priredba Martina Jevnikarja. Sedma oddaja. Izvajajo didaktični slovenskih višjih srednjih šol v Trstu, oddajo vodi Jože Peterlin; 13.30 Glasba po željah; 17.20 Glasba za vaš transistor; 17.50 Odvetnik za vsakogar; 18.00 Zbori naše dežele; 18.30 Simfonične skladbe našega stoletja; 19.00 »Zlata skrinjica« - otroške pesmi in skladbe. Napisala Desa Kraševc; 19.15 Razkuštrane pesmi; 20.35 »Kdor več zna, manj zna«, komedija v treh dejanjih neznanega italijanskega avtorja iz 18. stoletja, prevedla Lelja Rehar, Režira Jože Peterlin; 21.35 Jazzov kotiček; 22.30 Skladbe davnih dob.

• PETEK, 27. julija, ob: 12.10 Med tržnimi stojnicami; 13.30 Glasbeno potovanje okoli sveta; 17.20 Glasba za vaš transistor; 17.50 Kam v nedeljo? 18.30 Slovenski solisti: flavtist Fedja Rupel, pri klavirju Fred Došek; 19.00 Zbor »Tone Tomšič« iz Ljubljane, vodi Marko Munih; 20.35 Gospodarstvo in delo. Urednik: Egidij Vršaj; 20.50 Veseli utrinki; 21.00 Koncert operne glasbe. Vodi Milan Sachs. Sodelujeta altiska Marijana Radev in tenorist Josip Gostič. Igra orkester Zagrebške opere; 22.00 Zvočna paleta; 22.30 Marija glasbil v jazzu;

• SOBOTA, 22. julija, ob: 11.50 Orkestri lahke glasbe; 12.10 Alpska jezera; 13.30 Semeni plošč; 14.45 Pojeta Gigliola Cinquetti in Rafko Irgolič; 15.00 Glasbena oddaja za mladino; 16.00 Avtoradio - Oddaja za avtomobiliste; 16.30 Pravilice slovenskih avtorjev: »Šivilja in škarjice«, Napisal Dragotin Kette; 16.45 Glasovi in zvoki; 17.50 Ne vse, toda o vsem; 18.00 Ljudske pesmi s Koroške; 19.00 Počitniška srečanja; 19.30 Nastopi zabavnih ansamblov na Radiu Trst; 20.35 Teden v Italiji; 21.00 Antonio Fogazzaro: »Mali stari svet«. Prevod in radijska priredba Martina Jevnikarja. Osmo oddaja; 21.35 Vaški ansambli; 22.15 Skladatelji ki so se navdihovali pri ljudski glasbi; 22.30 Za prijeten konec tedna.

TEDENSKI KOLEDARČEK

16. julija, nedelja: D. M. Karm., Marija
17. julija, ponedeljek: Aleš Aleksej
18. julija, torek: Miroslav, Friderik
19. julija, sreda: Vincenc, Zlata
20. julija, četrtek: Marjeta, Česlav
21. julija, petek: Zorka, Danica
22. julija, sobota: Marija Magdalena

Zadeva, ki zahteva več jasnosti

Deželni odbornik Marpillero je v sredo odgovoril na interpelacijo, ki jo je konec januarja vložil predstavnik Slov. skupnosti Jože Škerk o vprašanju prekinitve trgovinskih pogajanj med Italijo in Jugoslavijo. Vprašanje je sicer zdaj že rešeno, ker so se pogajanja, kot smo že poročali, uspešno zaključila, a je odbornikov odgovor kljub temu zanimiv, ker nam pojasnjuje ozadje, zaradi katerega so se pogajanja v januarju iznenada prekinila.

Povod za prekinitve sta italijanski vladi, oziroma zunanjemu ministrstvu dala dva ukrepa jugoslovanskih oblasti: izdajanje nove vrste izkaznic na Koprskem in v Bujsčini (v bivši coni B) ter prepoved izdajanja katastrskih listin, ki se tičejo že omenjenega področja. Odbornik Marpillero ni sicer govoril o vzrokih, zaradi katerih naj bi ta dva ukrepa, ki sta upravne narave, mogla tako hudo poslabšati meddržavne odnose. Iz fanfanijevih izjav in iz pisanja dnevnega tiska pa vemo, da je Italija smatrala ta ukrepa za nekakšen dokaz o enostranskem spreminjanju londonskega sporazuma iz leta 1954.

»Ker je treba gledati na odnose med dvema državama globalno — je med dru-

gim dejal Marpillero — in ne po posameznih sektorjih, je bil vodja italijanske delegacije v Beogradu poklican na poročanje, v pričakovanju, da vlada prejme od Jugoslovancev zahtevna pojasnila.«

»Ko je vlada dobila pojasnila, ki so odstranila njene dvome — je dejal odbornik — so se trgovinska pogajanja nadaljevala« in tudi srečno zaključila.

Kakšne narave so bila ta pojasnila, ne vemo, ker jih ni nihče ne pri nas ne v Jugoslaviji podrobno obrazložil. To se nam zdi nekoliko čudno, ker je kakršnakoli razprava o londonskem sporazumu zadeva, ki našo in tudi širšo javnost zelo od blizu zanima.

Naša radovednost je tembolj upravičena, ker je odb. Marpillero kratkomalo prezrl tisti del Škerkove interpelacije, v katerem je zahteval, naj deželna vlada posreduje, da se začno pri nas praktično izvajati obveznosti, ki jih v korist tržaških Slovencev vsebuje tozadevna priloga londonskega sporazuma.

Svetovalec Škerk je zato povsem upravičeno izjavil, da ga odbornikov odgovor popolnoma ne zadovoljuje.

Narodna skupnost, ne federacija komun'

Predsednik slovenskega izvršnega sveta Stane Kovčič je imel v torek, 11. t. m., sestanek s predsedniki občinskih zborov, na katerem jim je obrazložil stališče slovenske vlade do nekaterih načelnih političnih in ekonomskih vprašanj in do nekaterih tekočih gospodarskih vprašanj.

Ko je Stane Kovčič govoril o bodoči politiki, je naglasil, da mora ta biti tako usmerjena, da bodo v Sloveniji prevladale značilnosti moderno organizirane in na samoupravljanju temelječe narodne skupnosti. V tej zvezi je zavrnil idejo, da bi bila Slovenija »neka družbena skupnost«, v kateri bi prevladovali »elementi nekakšne federacije komun«.

Stane Kovčič se je torej v bistvu zavzel za večje in jasnejše pristojnosti republiki in njenim organom, ki edini morejo skrbeti za tiste družbene službe, od katerih je odvisna sama struktura slovenske narodne skupnosti. Tako so na tem sestanku razprav-

ljali o bolečem vprašanju finansiranja šolstva, zlasti strokovnega, ki je danes odvisno od posameznih občin. Te pa ne morejo ali ne znajo poskrbeti tem šolam potrebnih finančnih sredstev, zaradi česar je strokovno šolstvo zašlo v veliko krizo.

Pravilno je zato Stane Kovčič naglasil, da so tu potrebni novi ukrepi in novi predpisi, ki jih bo treba izvajati s »trdo roko«.

—0—

Upora v Kongu še vedno ni konec, ker uporniki in najemniki še držijo razne postojanke. Iz Konga poročajo o zelo zmedenem položaju.

V Vietnamu se odvijajo hudi topniški dvoboji na meji med Južnim in Severnim Vietnamom. Tudi ameriške izgube so precej visoke. Bojišče je obiskal s helikopterjem tudi ameriški obrambni minister Mac Namara.

RAST PREBIVALSTVA

Po zadnjih podatkih je naraščanje prebivalstva v goriški pokrajini precej počasno. Dne 31. decembra 1961 je bilo 137.937 prebivavcev. V petih letih, to je do 31. decembra lanskega leta, se je to število zvišalo na 140.367; torej le za 2430 oseb v vseh 25 občinah.

Največ stalno naseljenega prebivalstva ima seveda goriška občina, in sicer 43.600. Pomnožilo se je v petih letih za 1.178 oseb, ki pa so po večini prišli od drugod. Za Gorico ima največ občanov Tržič; teh je danes že 27.545. Sledijo po vrstnem redu: Ronki, Gradež, Krmin s 7613 prebivavci, Gradiška, Škocjan, Starancan in Romans.

Izdajatelj: Engelbert Besednjak • Glavni urednik: Engelbert Besednjak • Odgovorni urednik: Drago Legiša • Tiska tiskarna »Graphis« — Trst, ulica Sv. Frančiška 20 — telefon 29-477

Za slovenske šole v Beneški Sloveniji

(Nadaljevanje s 1. strani)

nje človečanskih pravic in temeljnih svobod, med temi svoboda izražanja, tiska, veroizpovedi, političnega prepričanja in javnega združevanja.

V tej zvezi je zelo zanimiv in poučen komentar, ki ga o tem členu (kot tudi o ostalih členih) mirovne pogodbe najdemo v knjigi «Il Trattato di pace con l'Italia» (Jandi Sapi, Milano - Roma, 1948), ker nam odkrije ozadje, ki stoji za tem in drugimi členi mednarodne pogodbe. Tu lahko beremo (str. 235 e 236), da je bil člen 15 soglasno odobren, potem ko je bil odbit jugoslovanski predlog, naj se na koncu doda stavek »kot tudi pouk v materinem jeziku«.

Iz komentarja izhaja, da se je italijanska delegacija protivila vključitvi vsega člena 15 v pogodbo, a ne zato, ker bi bila proti njegovi vsebini, temveč ker je bila mnenja, da je ta obveznost odveč, glede na dejstvo, da je spoštovanje temeljnih človekovih pravic vedno bilo eno glavnih načel italijanske zakonodaje, kar je bilo tudi natančno razvidno iz nove ustave, ki je bila takrat že sestavljena, čeprav še ni bila veljavna.

Italijanski državniki so torej takrat smatrali za žaljivo zahtevo, naj se formalno zagotovi spoštovanje tistih pravic, ki jih priznava ves omikani svet. A člen 15 je kljub temu prišel v pogodbo in zato tembolj obvezuje italijansko državo. Zato lahko mirno trdimo, da imajo slovensko govoreči prebivalci videmske pokrajine tudi po pozitivnem pravu pravico do pouka v materinščini.

Ta problem ostaja torej odprt. Slovenci v Italiji pa tvorimo celoto in se zato ne moremo in se ne bomo sprijaznili s sedanjim položajem svojih rojakov v Beneški Sloveniji in Kanalski dolini. Kar zadeva

Slov. skupnost, je treba ugotoviti, da je področje njenega delovanja danes dejansko omejeno na Tržaško, čeprav o njej lahko rečemo, da ni doslej ničesar naredila, kar bi ne bilo v korist vsej manjšini v Italiji. Zato ima in bo imela Slov. skupnost vedno pred očmi tudi vprašanje pouka v materinščini na Videmskem.

Medtem pa je po našem potrebnost, da o tem vprašanju zavzamejo jasno stališče predvsem tiste vsedržavne stranke, v katerih so organizirani beneški Slovenci in ki so za taka vprašanja tudi občutljiva ali vsaj o sebi trdijo, da so res takšna.

Positivno stališče do tega vprašanja bi morale zavzeti tudi tiste stranke, v katerih so organizirani slovenski socialisti in komunisti iz Trsta in Gorice.

Nočemo biti in nismo nobeni preroki, a mislimo, da se ne motimo, če trdimo, da bo bodoči razvoj razrešil tudi vprašanje najbolj učinkovite in najbolj pravilne oblike političnega delovanja. To pa bo temeljilo na jasnih demokratičnih in narodnih osnovah, tako da ne bo mesta za ceneno slepomišljenje in zavestno izigravanje. V takem ozračju pa bo tudi možna — ali bo vsaj lažja — pravična rešitev šolskega problema v videmski pokrajini. Treba je medtem samo vzdržati in si trajno prizadevati, da pojde razvoj po naravnih tirnicah.

D. L.

VPRAŠANJE JAKA KOPRIVCA

Znani komentator ljubljanskega »Dela«, Jak Koprivc, je objavil v omenjenem listu članek pod naslovom »Ostali so molčali«, v katerem očita slovenskim poslancem v zvezni skupščini v Beogradu, da so molčali, ko je šlo za odločanje o popravilu temeljnega zakona o pokojninskem zavarovanju. Dva poslanca z juga sta zagnala nam-

reč hrup proti temu, da bi zakon popravili, tako da bi lahko republike same uredile pereča vprašanja pokojnin na svojem ozemlju, v skladu s svojimi potrebami in možnostmi. Ker se jima nihče ni dovolj odločno uprl, sta dosegla, da je bilo razpravljanje o tem odloženo.

»Bomo tudi na novem zasedanju doživeli molk, pasivnost in neopredeljenost ostalih poslancev do tega pomembnega vprašanja?« sprašuje Jak Koprivc. Zvezni parlament bo namreč te dni ponovno razpravljal o tem.

DVOJE SLOVENSКИH MOŠTEV V I. ZVEZNI LIGI

Slovenija bo imela prihodnje leto dvoje moštev v I. jugoslovanski zvezni nogometni ligi — ljubljansko »Olimpijo« in »Maribor«. »Olimpija« se je prav z zadnjo tekmo in z zadnjim golom rešila pred izpadom iz I. lige. Premagala je Hajduka z 1:0. »Maribor« pa je z veliko prednostjo prvi na lestvici zahodne skupine II. zvezne lige ter bo tako prišel v I. ligo.

Že desetletja se ni zgodilo, da bi imela Slovenija dvoje moštev v I. jugoslovanski zvezni ligi, zato so ljubitelji nogometa v Sloveniji zelo zadovoljni. Preskrbeli so »Olimpiji« tudi denar (okrog 100 milijonov starih dinarjev), da si je najela za prihodnjo sezono nekaj dobrih novih igravcev.

PROTI DUHU IN NAMENOM GOSPODARSKE REFORME

Slovenski tisk je ostro nastopil proti predlogom, podanim na kongresu sindikata jugoslovanskih industrijskih in rudniških delavcev, naj bi začeli ponovno izravnati dohodke v gospodarstvu, ne glede na rezultate dela, češ da gre za »solidarnost delavskega razreda«. Slovenski tisk poudarja, da bi se morala ta solidarnost kazati tudi pri delu, ne samo pri jelu, in da so take zahteve (ki jih je razširil Tanjug) proti duhu in namenom gospodarske reforme.

DOKTOR SMRTI

14

LEVIDETELA

Po zavutih stopnicah sva se odplazila navzgor. Najini senci sta frfotali pod glavami nagačenih orlov in divjih prašičev in risali na stene in oboke poslopja zveržene postave, pasti, bodala. Zunaj je udarila ura: štirikrat. Jutro se je približevalo.

Zopet se je od nekje zgoraj oglasil smeh doktorja Fragade. Čudni glas smeha, ki je prerokoval nevarnost in hitro kruto smrt, se nama je zarezal v mozeg in naju in hotel izpustiti.

Smrt se je vozila skozi temo in drobna žarnica Arhimedove žepne svetilke je mežikala kot neprizanesljivo oko kakega krutega božanstva.

Zgoraj so se odprla vrata: poplava glasov je udarila na hodnik. Kvadratnikov glas se je pomešal s Fragadovim v čudno hripavo simfonijo smrti. Glas se je pretakal kot voda čez poplavno področje in odnašal zadnjo varnost in zadnjo ugodnost. Bitka se je približevala, dvoboj na življenje in smrt se je zaiskril pred najinimi duhovnimi očmi!

Nenadoma je zapiskal Mohamed s čudnim, umetelnim glasom. Pes je žolčno zalajal in

že se nama je zdelo, da naju bodo odkrili, tu spodaj, v temi, nezavarovana, utrujena, razburjena, dva pustolovca na usodnem podvigu!

Vendar so glasovi zopet potišali, vrata so se morala zopet zapreti, zakaj prostaški smeh doktorja Fragade se je oglasil le tu in tam.

Arhimedov se mi je približal in mi namignil, naj mu hitro sledim.

Neznana sila, sila groze, ki je doslej nisem poznal, me je kot na valovih nosila v višino.

Glasovi blaznežev so butnili k nama od čisto blizu, škripale so neke oddaljene, nama neznane omare, kozarci so žvenketali in tam za vrati so se morale svetiti oči krvoločnih morilcev!

Kljub temi sem čutil, da je Arhimedov v razburjenosti prebledel. Njegove roke so zatrepetale, se me oprijele in me potisnile proti vratom, za katerimi so se oglašali glasovi najinih sovražnikov.

Skrčila sva hrbta in se kot panterja pripravila na usodni skok.

Ko se je prostaški smeh doktorja Fragade ponovno oglasil, je Arhimedov v neverjetnem skoku pritisnil na kljuko in vrata so se s treskom odprla. Arhimedov se je pognal z naperjenim revolverjem v sredo prostora in zaklical z močnim glasom: »Roke kvišku!«

Vsi so zaprepadeno ubogali. Nenadoma pa je Mohamed opisal čuden lok in se skušal pognati na Arhimedova. Reka svinčene toče se je iz Arhimedovega revolverja pognala na napadalnega robota, ki je z razbitimi stroji obležal na tleh.

Kvadratnik je zaškrtnil z zobmi in siknil: »To mi bosta plačala!«

»Tihol!« je zagrmel Arhimedov in velel Kvadratniku in Fragadi, naj se obrneta z obrazom proti steni.

Sedaj sta brez besed ubogaia.

»Kvadratnik,« je rekel Arhimedov, »blazen si. Verdi so te napadli, ti pa se svoje agresivnosti in nevarnosti niti ne zavedaš. Isto velja za tvojega prijatelja Fragado. Oba sta obsedena.«

Sedaj je zarenčal buldog, na katerega smo v razburjenju pozabili, in se zagnal proti meni. Moj nož se je zablskal v zraku, toda predno sem ga mogel uporabiti, je Arhimedov dvignil revolver in poslal zverini zasluženo plačilo v glavo.

Nenadoma me je zalil občutek zadovoljstva. Zdelo se mi je, da bo nevarnost vendarle kmalu mimo. Veliko nalogo smo opravili!

(Dalje)

Tržaškega

Bodimo pogumnejši

Zelo neprijeten dogodek, sicer malenkosten, a vendarle boleč, je za nas, da smo zapuzili na znani openski gostilni blizu cerkve te dni nov napis za neonsko razsvetljavo, a samo — italijanski. Gostilničar, bivši partizan in celo častnik, kolikor vemo, je bil na glasu kot zaveden slovenski mož in poštenjak. Zato se nam zelo čudno zdi in nas je užalostilo, da je tudi on podlegel bojazljivi in prilagodljivi miselnosti tistih, ki nimajo nobene prave hrbenice in narodne zavesti.

V resnici tudi ni nobenega razloga za tako plašljivost, kajti našim oblastem in vsem javnim organom moramo priznati, da so lojalni in ne izvajajo nikakega pritiska niti glede napisov niti glede drugih načinov narodnostnega izražanja, npr. kar zadeva obiskovanje šole. Tak pritisk obstoja le v bojazljivi in oportunistični domišljiji mnogih naših ljudi. Če pa pride do kakih oblik pritiska, so to pojavi samovolje posameznikov. Toda čas bi že bil, da se naši ljudje bojazljivosti iznebijo in začnejo živeti kot svobodni ljudje, ki se nimajo ni-

STUDIJSKI DNEVI SLOVENSkih IZOBRAZENECV V DRAGI PRI BAZOVICI

Prvega, drugega in tretjega septembra bodo spet študijski dnevi slovenskih izobražencev v Dragi pri Bazovici. Zaradi tehničnih težav smo prenesli letošnje srečanje s Koroške ponovno v Drago.

V soboto dopoldne in prve popoldanske ure se bodo sestali delegati, ki jih pošljejo osrednje organizacije s Koroške, Goriške in Tržaške, v soboto popoldne ob 17. pa se prične prvo predavanje, namenjeno vsem udeležencem.

Podrobni razpored bo objavljen v časopisju. Glavna pozornost bo posvečena študiju, kako naj slovenski izobraženec v današnjih razmerah najbolj uspešno opravlja svoje poslanstvo in kako naj približa današnjemu stanju naroda svoje narodno obrambno, kulturno prosvetno, politično in dušnopastirsko delo.

Prijavite se do 27. avgusta na naslov: Društvo slovenskih izobražencev, Trst, v. Donizetti 3.

VPISOVANJE V I. RAZRED SREDNJE SOLE PRI SV. IVANU

Vpisovanje v I. razred državne srednje šole pri Sv. Ivanu, ul. Caravaggio 4, se vrši vsak dan od 24. julija, in sicer od 8. do 12. ure.

česar bati, kot odkriti, zavedni in pošteni Slovenci, poleg tega, da so lojalni in zvesti državljanji. Toda to drugo ne zahteva, da bi morali zanikati prvo. Če pa se že kje pokažejo oblike pritiska, naj pogumno nastopijo proti njim in se jim uprejo, ne pa da se jim brez odpora vdajajo — še preden se pojavijo

FAŠISTIČNI IN NACISTIČNI ZNAKI NA STENAH

Na stenah hiš v Trstu in v nekaterih krajih v okolici, kot npr. na Opčinah, se zadnji čas vedno bolj pogosto pojavljajo fašistični napisi in nacistični znaki, kljukasti križi. Na mnogih zidovih je opaziti

Selitev univerzitetnih fakultet v Videm

Med Trstom in Vidmom traja že nekaj časa razprava, celo nekakšno trenje zaradi prenosa nekaterih univerzitetnih fakultet iz Trsta v Videm.

Videmčani se že od nekdaj pritožujejo, da se ne marajo njihovi dijaki voziti v Trst k predavanjem. Zahtevajo, da bi se vsaj nekateri oddelki univerze preselili v Videm, ki da ima večjo možnost razvoja kot Trst. Želijo zlasti, naj bi se ustanovila v Vidmu vsaj fakulteta za kmetijske vede. Tržaški krogi in tudi akademski senat pa se upirajo cepljenju univerze.

O zadevi je razpravljal te dni tudi deželni svet v Trstu. Govorniki združene socialistične stranke so izrazili svoje nasprotovanje prenašanju kateregakoli dela tržaške univerze v Videm in so označili take želje kot pokrajinski »kampanilizem«, ki ruši enotnost dežele.

Videmčani pa zdaj zahtevajo, naj se ustanovi v njihovem mestu popolna fakulteta za moderne jezike. Furlanska filološka družba (Società filologica friulana) je v svoji okrožnici povabila dijake, ki bi se

s kredo, barvo ali ogljem napravljen napis »W Duce« ali »W Dux«, ali tudi »Dux W«, kajti glede pravopisa niso ti novi fašisti in nacisti nič bolj natančni, kot so bili njihovi predniki ki so — kot znano — delali s kulturo kot svinja z mehkom.

Neki tak zapozneli pristaš pokojnega nacističnega »Führerja« je narisal kljukasti križ celo na kamen pred vhomom v cerkev na Opčinah. V tem kraju je sploh dosti takih napisov. Verjetno je, da se rekrutirajo ti »nadebudni« fašistki in nacistki iz mladine istrskih priseljencev, ki jih je na Opčinah mnogo. S tem pa nočemo reči, da dobivajo tako vzgojo v družinah, kajti znano je, da so mnoge teh družin katoliške in politično v taboru krščanske demokracije. Lahko pa se sumi, da so v italijanskih srednjih šolah na delu skupinice fašistov, ki zastrupljajo mladino s fašistično miselnostjo. Solske oblasti bi morale posvetiti temu pojavu vso pozornost.

želeli vpisati na to fakulteto, naj se pismo prijavijo pri družbinem tajništvu.

Čudno je, poudarjajo zlasti v Trstu, da si prisvaja tako »zasebno« društvo pravice, ki grede le univerzi. Senat univerze načelno ni proti ustanavljanju podružnic tržaške univerze tudi v Vidmu. Gre le za to, katere fakultete so bolj primerne za Videm s pretežno agrarnim okoljem, in kaj bi moralo ostati v Trstu, ki ima trgovinske in pomorske stike z inozemstvom.

Beneška Slovenija

Čedad VODE ZMANJKUJE — SOLE

Tarnanje nad pomanjkljivo vodovodno mrežo ni bilo neopravičeno, kot se vidi zdaj, ko je pritisnila suša. Mesto in okolico preskrbuje z vodo omrežje Poiana. Za večjo poletno uporabo vode pa ne zadoštuje več. Zato je vodstvo vodovodnega konzorcija sporočilo potrošnikom, naj omejijo uporabo. Pod kaznijo je prepovedano namakati vrtove in uporabljati vodo za pranje.

Prepoved je na mestu, toda prebivalci se sprašujejo, kdaj bo poskrbljeno za izboljšanje vodovodov, da se ne bodo ponavljale vsako leto te nevšečnosti.

Velik uspeh je doživela v Čedadu razstava državne obrtne šole, ki deluje že tri leta in je postala v zadnjih mesecih samostojna. V vedno večjem tehničnem razvoju je ta šola nujno potrebna. Iz nje prihajajo strokovno izvežbani delavci mehaniki, elektrotehniki, gradbeni asistenti, vodni instalaterji, stavbni mizarji in podobne vrste strokovnih moči, ki so danes neobhodno potrebne. Prav ta razstava je pokazala, do kakšne višine se lahko povzpnejo učenci tehnično-strokovnih šol.

V delu so tudi obnovitve zgodovinskih znamenitosti starega mesta. Cerkev iz langobardskih časov nad strugo Nadiže bo najbrže že letos odprta za obiskovavce. Obnavljajo tudi lepe slike na presno v stari frančiškanski cerkvi. Občina in spomeniško varstvo si prizadevata, da bi postal Čedad muzejsko središče za zgodnji srednji vek.

POSREDOVANJE SLOVENSKE SKUPNOSTI PRI PROSVETNEM MINISTRU

(nadaljevanje s 1. strani)

potrebnih knjig. Za višje srednje šole pa je minister prav tako obljubil svoje posredovanje, da se bodo našla sredstva za tisk teh knjig.

Delegacija je sprožila tudi vprašanje poučevanja slovenščine na srednjih šolah. Kakor obstajajo zahteve za poučevanje italijanščine, tako mora tudi slovenščina imeti svoj poudarek. Zato je delegacija sprožila vprašanje ustanovitve stolice za slovenščino na tržaški univerzi. Minister je izrazil svoje zadovoljstvo ob tem vprašanju in obljubil svoj pristanek za ustanovitev, da le pride predlog s strani univerze same.

Stolica za slovenščino naj bi bila ustanovljena po vzorcu padovanske univerze. O poučevanju osnov latinščine v II. razredu srednje šole se je minister izrazil, da ne

gre za latinščino, temveč le za primerjavo in razlago, kako se je italijanski jezik razvil iz latinščine. Ta predlog je že uzakonjen in objavljen v Uradnem listu, ne sme pa delati slovenskim šolam posebnih težav, ker praktično gre le za eno uro tedensko.

Zastopstvo Slovenske skupnosti se je ob razgovoru še dotaknilo vprašanja udeležbe Slovencev v šolski upravi, kjer je minister predlagal, naj bi se slovenski diplomiranci udeleževali natečajev za delo v šolski upravi.

O koncu je minister izrazil svoje zadovoljstvo nad obiskom in razgovorom ter dejal, da so vrata k njemu vedno odprta in da je pripravljen na vsak razgovor, na proučevanje predlogov, da bo šolsko vprašanje slovenske manjšine končno po torkih letih zadovoljivo urejeno.

Z OBCINSKE SEJE

Na zadnji seji občinskega odbora so sprejeli mestni možje nekatere sklepe in načrte, ki se tičejo vseh občanov. Med načrte spada za sedaj tudi predlog, naj se odpre mednarodni prehod v Gabrijelovi ulici. O njem se je že stokrat govorilo in sklepalo, a ni še prišlo do prijemljivih zaključkov. Važno pa je le, da se je na županov predlog načelo to vprašanje tudi v občinskem odboru. V videmski pokrajini so zadnje čase odprli že več novih blokov tudi za mednarodni promet. Na Goriškem ga imamo pa še vedno samo pri Rdeči hiši, ki je že tako obremenjen, da se bo lepega dne kar zatrpal.

Odborniki so razpravljali tudi o predlogu, da se podeli pevskemu društvu »Seghizzi« podpora v znesku enega in pol milijona lir za pripravo jesenskega mednarodnega zborovskega tekmovanja v Gorici.

Končno so sklenili še nekaj v prid goriškimi meščanom, ki si ne morejo privoščiti počitnic zunaj mesta. Občina bo namreč odprla in uredila obširno travno ploščad pod dolnjim grajskim obzidjem, imenovano »cortile delle milizie«. Tu je prav prijeten senčnat prostor, kjer so v prejšnjih letih prirejali tudi gledališke igre na prostem. Na žalost, so prav tu nacisti in fašisti streljali nedolžne talce.

STAVKA NA OBCINI

V ponedeljek so meščani z začudenjem opazili, da so ulice bolj ponesnažene kot po navadi, oziroma, da niso pometene. Na križiščih tudi ni bilo videti toliko cestnih stražnikov, v veliko zadovoljstvo avtomobilskih dirkačev. Gospodinje so se jezile, ker so bile posode za odpad prenapoljene, ker jih smetarji niso odnašali. Kdor pa je imel opravka na občinskih uradih, je našel vrata zaprta.

Povod vsemu temu neredu in vznemirjenju je bila stavka občinskih nameščencev. Prekinili so delo za en dan, ker zavlačuje mestna uprava obljubljeni ureditev njihovih staležev. Stavkali so pa vsi uradi razen ekonomata, v celoti približno 90 odstotkov osebja.

OB SVETOGORSKEM JUBILEJU

Goriška nadškofija se tudi pripravlja, da bo dostojno proslavila jubilej Svetogorske kraljice. Poklicana je za to tembolj, ker je bila čudodelna svetogorska podoba kronana med velikimi slovesnostmi prav na goriškem Travniku leta 1717.

Za letošnje jubilejne proslave je prevzel pobudo goriški stolni kapitelj, ki pripravlja natančen spored slovesnosti. Vrhunec bo 8. oktobra z javno slovesnostjo v mestu. Kot priprava se bodo vršile v farnih cerkvah verske pobožnosti in pridige. Vsaka župnija zase bo pa priredila tudi posebno romanje na Sveto goro.

ZATRIMO HRUŠC!

Motorizirani bitnikovci in jejevci že nekaj časa prav na predrzen način povzročajo neznanjski hrušč in trušč po mestnih ulicah. Podolgem zleknjeni na motornih vozilih in z vihrajocimi lasmi brezobzirno divjajo in ropotajo prav brez potrebe in kakor nalašč. Vneto se jim pridružujejo pri vprizarjanju ropota tudi mlajši avtomobilisti.

Zato so se vsi meščani kar oddahnili ko so se te dni pojavile na ulicah obhodnice mestnih stražnikov, ki ugotavljajo s posebnimi merilnimi pripravami glasnost hrupa posameznih vozačev ter jih primerno kaznujejo. Škoda le, da je premalo takih obhodnic. Prav bi bilo, da bi tudi meščani sami pomagali pri odpravljanju motornega hrupa s tem, da bi si zapisali številko avta prehrupnih dirkačev in jo javili mestni policiji.

MIMO GORICE?

Toliko časa obljubljena avtocesta Villesse - Gorica, kaže, da se bo zopet razblinila v nič. Mednarodni srednjeevropski promet bo tekel mimo Gorice in mesto bo ostalo še bolj osamljeno v trikotniku na skrajni državni meji. Zdi se, da je prevladalo mnenje, naj se promet usmeri po drugi srednjeevropski žili, ki bi zajemala Ljubljano - Prosek - Tržič - Benetke.

Tej bojzani so dali duška — seveda s svojo politično primesjo — misovski občinski svetovavci, ki so naslovili na župana zadevno interpelacijo. V njej postavljajo kar zahtevo, naj odstopi sedanja občinska uprava, češ da ne zna braniti koristi goriškega mesta.

Menimo, da očitek ni naperjen na pravi naslov, ampak da tudi pri zadevi avtoceste igrajo vlogo drugi razlogi, katerih tudi misovci ne poznajo ali jih nočejo povedati.

Štmaver

CESTITAMO

Naš priljubljeni župnik Stanko Premrl je slovesno obhajal srebrnomašni jubilej dne 26. junija v svojem rojstnem kraju v Vipavi. Slovesnosti so se udeležili tudi nekateri župljani. Občudovali smo prelepo vipavsko cerkev, zelo lepo okrašeno za jubilej svojega domačina.

Ob vhodu je sprejelo srebrnomašnika sedem deklet v pristnih starih vipavskih nošah. Navzoči so prejeli tudi umetniško izdelane spominske podobice, delo slikarja Staneta Kregarja. Po službi božji so bili gostje povabljeni v rodno jubilentovo hišo poleg cerkve. Vsa slovesnost je priskrbeno potekla.

Gospodu srebrnomašniku izražamo domači farani še enkrat vso svojo hvaležnost z željo, da bi še dosti let deloval za naš blagor.

Standrež

DOMACE ZADEVE

Naši vrtnarji imajo sedaj polne roke dela. Čeprav je vreme muhasto, zdaj deževno, pa spet pripeka, je povrtnina še kar dobro vrgla. Posebno šparglji so se obnesli; ti grede dobro v prodaj. Vsako jutro odpelje naše pridelke več kot deset tovornjakov na tržaški trg.

Tu bi dostavili pripombo, da bi morali naši pridelovavci nekoliko bolj skrbeti za antiparazite in umetna gnojila. Vajeni so po večini na amonijak. Za našo zemljo pa bi bil po mnenju pedoloških strokovnjakov bolj primeren »ortil«. Seveda, mnenja so različna. Pri tej stvari bi morale poma-

Iz Goriške

gati z nasveti tudi naše kmečke strokovne organizacije. Saj delujeta v Standrežu kar dve. Vsekakor je pa tudi v tem pogledu poštena tekma na mestu.

Spregovoriti bi morali ne samo o našem kmečkem in gospodarskem življenju, ampak tudi o posvetnem. Zaenkrat opazamo v tej smeri malo zastoja. Prepričani pa smo, da nam bodo v župnijskem kulturnem domu kmalu pripravili kaj poučnega in zabavnega.

Števerjan

ZACELI SO

Cesta iz Bukovja do Sovence pa je prišla prejšnji teden v resno razpravljanje. Precej časa je minilo, predno je podjetje začelo s temeljitim delom in ne le s kakim prekladanjem kupov cestnega šodra. Zaradi cestnih del je županstvo izdalo odlok, da se ves promet v tej smeri prekine do 27. julija.

Zdaj manjka še dokončna dreuitev ceste z Oslavja v Števerjan. Za ta dela pa mora deželni odbor še odobriti denarna nakazila. Kot se sliši, gre za 83 milijonov lir, da bo tudi ta kos briške »magistrale« končan. Potem bomo že le mogli govoriti o »cesti češenj in vina«.

Ker smo že pri vinu, naj omenimo, da grozdje ne kaže slabo. Seveda, nimamo ga še v mastilnicah, a vendar upanje, je dobro. Nekoliko pa že nagaja bolj aprilsko poletno vreme, ki se menja s hudo pripeko in kako roso vmes. Skropivnice morajo krepko delati.

Gorica

GORISKI SPORTNIK

V Trstu so se zbrali prejšnji teden trenerji in mladinske skupine italijanskih košarkarjev. Zbralo se je 120 najboljših športnikov te vrste, ki se pripravljajo za olimpijske igre. Vadili so se v treh skupinah, ena tudi v telovadnici slovenske srednje šole.

Najboljše državne košarkarske skupine so Splügenbräu in Simmenthal. Imena so vzeta po likanskih podjetjih, ki finančno podpirajo te vrste športa. Tekmujejo tudi, katera bo dobila med svoje člane najboljši igralce. Med temi je visoko kvotiran tudi goriški športnik, dijak slovenskega liceja Lavin Rožič, ki prav te dni polaga zrelostne izpite. Pridobil si ga je Simmenthal, ki je od 120 atletov izbral 24, da jih pošlje v soboto na glavni trening v Cortino. Med izbranimi je tudi naš goriški športnik.

Gorica

POČITNISKI TEČAJ ZA POPRAVNE IZPITE

V Slovenskem dijaškem domu bo tudi letos počitniški tečaj za popravne izpite s pričetkom v sredo 2. avgusta ob 8,30. Starši prizadetih otrok se lahko pozanimajo za podrobnejša pojasnila in prijave pri upravi Doma, ki je zainteresiranim na razpolago vsak delavnik od 10. do 12. ure.

SOLSKO OBVESTILO

Vpisovanje v Nižjo srednjo šolo v Gorici, ul. Randaccio 10, se vrši vsak dan od 9. do 12. ure. Za I. razred traja vpisovanje le do 25. julija.

IZ KULTURNEGA ŽIVLJENJA

„NOVA POT“ O POKONCILSKEM LIKU SLOVENSKEGA DUHOVNIKA

Te dni smo dobili v roke najnovejšo številko duhovniške revije »Nova pot« (za januar-marec 1967), ki jo izdaja Cirilmetodijsko društvo katoliških duhovnikov SRS. Zajetni zvezek obsega 156 strani in prinaša bogato vsebino, ki se po kvaliteti prispevkov lahko meri s katerokoli ugledno slovensko revijo, če je celo ne prekaša, kar zadeva spise filozofskega in kulturno-zgodovinskega značaja.

Že takoj prvi prispevek pritegne vso bravčovo pozornost: »Slovenski duhovnik po koncilu«. Napisal ga je Alojz Rebula. Na prvi pogled se zazdi sicer čudno, da piše o tem laik, toda že besede »po koncilu« nam jasno povedo, v čem je bistvo spisa. Avtor se je pač kot eden prvih slovenskih katoliških laikov poslužil pravice, ki mu jo je dal drugi vatikanski koncil, da pove svoje mnenje v cerkvenih zadevah in to tudi duhovnikom. V opombi je rečeno, da gre za predavanje, ki ga je imel Rebula na sestanku slovenskih zamejskih duhovnikov v Tricesimu lani avgusta. Pozneje je predavanje, katero je imel samo skicirano, predelal in izpopolnil ter ga zdaj objavil.

Tu se ne moremo spuščati v podrobno razpravljanje o vsebini predavanja, moramo pa poudariti, da je to nedvomno najpomembnejši prispevek kakega slovenskega laika k diskusijam o preoditvi cerkvenega in verskega življenja po koncilu. To prerogije je v veliki meri odvisno tudi od duhovnikov. In Rebula opozarja slovenske duhovnike na njihovo odgovornost v tem pogledu ter, načena vprašanje novega lika slovenskega duhovnika po koncilu. V razpravi piše med drugim: »...sekularizirana predstava slovenskega duhovnika hitro izginja, skladno z izginjanjem toliko naših narodnih struktur. Z neusmiljeno roko jo je začela na veliko brisati zgodovina. Kolikor bi je še ostalo, je pristopil s svojo gobo koncil.

Posvetna nadstavba, kolikor jo je liku slovenskega katoliškega duhovnika vsilila od Trubarja do Finžgarja narodna potreba dneva, izginja na ta način, da se na tem liku tostranska masivnost javnega delavca umika eshatološki milini svečenika. Slovenski duhovnik bi se lahko upiral tej spremembi le za ceno, da bi preslišal ne samo uro zgodovine, ampak tudi uro Cerkve: je treba pripominjati, da bi tako preslišal tudi Urarja, ki

navija prvo in drugo? Nasprotno, to spreminjavo bo moral radostno sprejeti: vprašal se bo, ali mu morda pri tem ni odvreci samo balasta, ki je doslej njegovo svečeništvo obremenjeval.

Novo kvašenje, ki ga je dvajset let po vojni razločno čutili v slovenskem katolicizmu — in morda bodoči zgodovinar ne bo našel zanj ustrežnejše oznake kakor renesansa — menda ne govori proti tej perspektivi.

KNJIZEVNE MUHE

Po vsebini že poznamo knjige, ki presegajo vsa mogoča dobra in slaba pričakovanja. V Franciji so pa začeli izdajati tudi knjige, ki nimajo po zunanji obliki nič skupnega z dosedanjimi.

Izdajatelj Robert Morel je vrgel na trg knjige v trikotni obliki predrte na sredi z verižico, da jih lahko zakleneš z malo žabico. Kot zadnja novost si je pa izmislil popolnoma okroglo knjigo v premeru šestih centimetrov. Vsak zvezek ima 100 strani in stane 300 lir. Kot platnica služi usnjen tulec, da si knjigo lahko natakneš na prst ali pa da si jo kratkokrilke obesijo namesto uhanov ali obeskov.

Se druga novost so knjige brez platnic in strani. Preden zaspiš, lahko pokličeš po telefonu založbo in si zaželiš knjigo s tako ali tako vsebino. Pa ti začne mil glasek brati izbrano zgodbo, dokler ne pritisneš na gumb in zaspiš.

NOVA STEVILKA REVIE »TRIESTE«

Te dni je izšla nova številka revije »Trieste«. V njej sodelujeta tudi dva slovenska sodelavca: Martin Jevnikar in Boris Podreka. Prv je prsval članek o nedavno umrlem italijanskem slavistu Arturu Cronii, drugi pa je napisal obščino razpravo o arhitektu Maksu Fabianiju.

Uvodnik je prispeval tokrat Guido Botteri pod naslovom »Med diktatorjem Nasserjem in Izraelom ni mesta za Poncija Pilata«. V njem naglašava, da gre v spopadu med Izraelom in arabskimi državami v bistvu za spopad med demokratično ureditvijo z modernim pojmovanjem, kot jo predstavlja Izrael, in med diktaturo, totalitarnostjo in feudalizmom ter nacionalističnim in verskim fanatizmom, kot jih predstavljajo Nasser in nje-

govni zavezniki. Spričo tega si ni mogoče pomišljati, s katero stranjo naj demokratično usmerjeni človek potegne. Ni se mogoče umakniti v vlogo Poncija Pilata in si umivajo roke. Nekaj kritičnih besed pa je zapisal Guido Botteri tudi na račun Izraela.

Od ostale vsebine je omeniti zlasti zanimivo razpravo o vlogi Francesca Giunte (požigavca slovenskega »Narodnega doma«) v tržaškem »Fasciu« l. 1920 in članek Giorgia Cesara »Neuvrščeni so bili odrinjeni«, v katerem komentira politiko »neuvrščenih držav« glede krize na Bližnjem vzhodu in dokazuje, da so bile zaradi svoje šibkosti prisiljene, da se oprejo na Sovjetsko zvezo.

UMRLA JE ILKA VASTETOVA

Umrila je slovenska pisateljica Ilka Vaštetova. Stara je bila 76 let. Znana je bila zlasti po svojih dobrih zgodovinskih povestih iz rane dobe slovenske zgodovine, kot so npr. »Mejaši«, zajeti iz bojev med Slovenci in Langobardi.

Napisala je poleg mnogo drugega tudi dober roman o Prešernu in njegovem času, ki je doživel že štiri izdaje. Pisati je znala zanimivo in napeto, v preprostem slogu, tako da so bile njene knjige priljubljene tudi pri najširšem krogu bravcev.

SLOVENSKI TABOR NA REPENTABRU

Cetrta nedelja v juliju je določena za prosvetno manifestacijo našega zamejstva na Repentabru. Na letošnjem prosvetnem prazniku se bomo spomnili jubileja pokristjanjenja našega naroda s tem, da bodo mladi igravci Slovenskega odra odigrali glavni del Simčičeve drame »Krst pri Savici«.

Poleg dramskega nastopa bodo peli združeni pevski zbori s Tržaškega, igral bo godalni kvartet »Pleiades« naših openskih študentov, nastopili pa bodo tudi drugi manjši zbori.

Na Repentabru tedaj: v nedeljo 23. julija ob petih popoldne!

Izšla je nova številka revije »Mladika« za mesec julij. Podrobnejše poročilo o njej bomo objavili v eni prihodnjih številok.

V sklopu ukrajinske katoliške univerze v Buenos Airesu je bila ustanovljena tudi slovenska filozofska fakulteta. Nastopno predavanje je imel prof. Tine Debeljak. Govoril je o zgodovinskih zvezah med Slovenci in Ukrajinci.

Spomini iz prve svetovne vojne

57 ..... V RUSKEM UJETNIŠTVU ..... Inž. J. R. ....

»Bomo sklepali o tem,« je rekel kišinevski komisar.

Te besede sem vzel tudi za znak, naj se umaknem, in sem jih pustil same. Samo praporščak je rekel: »Eščo papirosu« — še cigareto in hudobni duh je zopet zmagal. Dal mi je zavijalnega papirja z glavo cesarja Franca Jožefa in tobaka za kakšnih 10 cigaret.

Glava cesarja Franca Jožefa pa je prišla na papir za cigarete zato, ker je tovarna dotičnega papirja dobila zlato diplomo na mednarodni razstavi na Dunaju l. 1873 in istočasno pravico krasiti papir s cesarjevo glavo. Seveda je bilo potrebno prej porabiti zalogo, kot napravijo novo naklado brez cesarjeve glave. Knjižic ali zavojčkov s cigaretami papirčki nisem opazil v Rusiji.

Ko sem prišel z vremenske opazovalnice, sem bil poklican k ravnatelju. Besedo je povzel kišinevski komisar in rekel, da izjemoma dovolijo, da se katoliki enkrat na mesec odpeljemo s konji v Kišinev v cerkev in da si kaj kupimo, a vedno v spremstvu vsaj enega ruskega državljana. V mestu pa ne smemo ostati več kot 3 ure. Zahvalil sem se v imenu prijateljev in rekel, da bomo najbrž šli že prihodnjo nedeljo. Odobrili so tudi predloženi sistem posku-

sov v rastlinjaku in naročili začeti z njimi že to jesen.

S tem je bil uradni del zaključen. Barinja je prinesla kozarec za čaj, ga postavila pred mene in se mi nasmehnila, nasmehnila pa se je tudi kišinevskemu komisarju in rekla: »Veste, da bomo našega avstrijskega agronoma ženili? Včeraj je že šel v hišo in pri slovesu je vprašal, če sme še kdaj priti.«

»Res je samo to, da sem včeraj zvečer pil čaj pri feldšerjevih,« sem rekel, »vse ostalo pa ni res. Verjetno pa bom še šel tja.«

»Potem pa bo res kaj?« pravi barinja.

»Ali se v Rusiji ne sme v hišo, kjer so dekleta za žentev?«

»Seveda se sme, a šele takrat, ko je že vse zmenjeno za žentev,« je rekla barinja.

»Potem pa je tu tako, kot v nekaterih krajih Italije, kjer se tujega dekleta niti pogledati ne sme, dokler ni vse dogovorjeno med starši.«

Kišinevski komisar je dodal: »Ni tako strogo, ne, a večkrat bi bilo dobro, če bi bilo tako. A to nas sedaj ne zanima. Zaigramo igro šaha. Sedaj bom igral jaz z vami.«

Šahovnica je bila že nastavljena. Zasukal sem jo tako, da je on imel bele figure pred seboj. In je zaigral. Jaz se pri odpiranju vedno čutim negotovega, dobro zaigram šele sredi igre, zato pazim, da grem brez škode preko odpiranja. Kot se je igra razvijala, sem imel občutek, da ima ta kišinevski komisar precej manj šahovskega znanja kot ravnatelj. Delal je hude pogreške in vseh mu nisem smel oprostiti. Niti enkrat me ni spravil v resnično nevarnost. Preden je bila partija končana, je praporščak izjavil, da ne bo igral, da se vda naprej. Ne pa tako komisar. Hotel je zaigrati še eno in sva menjala barve. Sklenil pa sem sam pri sebi, da mu ne bom dal dihati, samo če se igra prav odpre. Komisar pa je bil nervozen, ker se je najbrž kje hvalil, kako izbo-

ren šahist je. Pogreške pa je delal take, da se je igra kmalu končala. A ni hotel odnehati. Se tretjo! Spet začne on kot beli. Ravnatelj pa mi je nekaj migal, česar v začetku nisem razumel. Končno sem razumel, naj mu popustim. Začel sem igrati bolj površno, a se mi je zdelo, da igra komisar še slabše. Končno sem igral naravnost njemu v korist in ko je bilo stanje dozorelo, sem se vdal, rekoč: »Sedaj pa ste me. Sedaj sledi namreč ta vaša in jaz se ne morem rešiti.«

(Dalje)

GOSPODARSTVO

Kač je vedno več

Beg kmečkih ljudi z dežele oziroma iz kmetijstva v druge gospodarske panoge ima za posledico tudi to, da se kače vedno bolj množijo. To je tudi naravno, ker je na kmetijskem zemljišču manj ljudi, na pašnikih in senožetih pri košnji ne očistijo več vseh grmov in skal, enako pri nabiranju stelje. Odstotno je na deželi manj moških kot žensk, te se pa kač bojijo. Manj je mačk, ki so svojčas varovale vso hišno in vaško okolico pred nevarnimi lazilci. Manj je prašičev, ki so na paši uničili marsikaterega tudi strupenega plazilca. Kače imajo manj sovražnikov in zato se množijo.

Množijo pa se vse kače, ki navadno žive v naših krajih, tako koristne kot strupene.

Koristne so slepič, belouška in temni gož ali črnica, ki je največja kača v naših krajih.

Strupenih kač pa je v naših krajih tri različne zvrsti in sicer modras in dva gada. Najbolj razširjen je modras, ki živi pri nas zlasti na apnenem svetu. Od gadov ga najlažje razločimo po rožičku na nosu, drugače pa mu je čisto podoben, le da je odrasel nekoliko daljši, glava mu je nekoliko širša in srčaste oblike, vrat pa je znatno tanjši kot glava ali tudi telo. Po hrbtu ima modras enako kot gad zavrt temen trak.

Poleg modrasa živita v naših krajih dva gada, ki nimata na nosu rožička. Značilno za gada je, da živita v različnih legah. Eden živi v višjih legah, navadno v višini okoli 1000 m nad morjem in še višje, drugi pa v dolinskih legah. Tega drugega je mnogo v Vipavski dolini, okoli Gorice in v Brdih ter v Italiji. Zato tega imenujemo laški gad. Razlikuje se od drugega gada in od modrasa po tem, da nima po hrbtu temnega tra-

ku, marveč štirioglate temne lise, ki so postavljene tako, kot da bi bile drobci štirih štrten.

Navedene strupenjače so tem bolj strupene, čim starejše so, kar se pozna po tem, da so bolj temne. Samci so bolj vitki, samice pa bolj debele. Vgriznejo, če so razdraženi, drugače pa so črez dan precej leno živali, oživijo pa na večer, ko se odpravijo na lov. Sončijo se rade. Hranijo se največ z mišmi, pa tudi kakšno ptičje gnezdo jim pride prav, pa tudi kakšna speča ptica.

Če je kdo vgrizen, ga je potrebno takoj peljati v lekarno, da mu vcepijo protistrup. V Italiji je sorazmerno mnogo strupenjač, a je letno prav malo smrtnih žrtev.

PRIDELOVANJE GOB V ITALIJI

V Rimu in v nekaterih drugih večjih italijanskih mestih vidite pred mesnicami razstavljen tudi domače oziroma umetno pridelane gobe, a vendar je v Italiji ta gospodarska panoga mnogo slabše razvita kot v drugih zahodnih državah. Kaj sta dva milijona stotov v Italiji pridelanih gob v primeru s 50-60 milijoni gob v Franciji!

Kje tiči vzrok za tako majhen pridelek gob? Pridelovanje gob v Italiji je drago, kdor pa jih prideluje bolj poceni, hoče mnogo zaslužiti, ker pridelka primanjkuje.

UMETNA GNOJILA V SVETU

Letna proizvodnja dušičnih umetnih gnojil je znašala v letu 1965-66 195 milijonov stotov fosfornih 151 milij. in kalijevih 135 milijonov stotov. Proizvodnja je v močnem porastu, ker se ves svet zaveda, kako važno postaja pridelovanje hrane za ljudi in krme za živali.

49 Pokristjanjenje Slovencev N. H.

Narodno ime Poljakov pa pride iz staronordijske besede ból, ki je pomenila kmečko bivališče, kmetijo ali zemljo, katero je imel kdo v lasti. Očitno je, da so Soloendci razlikovali pri svojih južnovzhodnih sosedih med kmečkim ljudstvom, ki je živelo na ravnini, in živinorejskim ljudstvom, ki je prebivalo v karpatskih dolinah in na višavju, zato so poimenovali prve po besedi ból (bolaki ali Poljaki), drugo pa po čredah. Iz besede bol pride seveda tudi slovenska in splošnoslovenska beseda polje, pa tudi slovenska beseda boljše (najverjetneje iz bil-skegg — kmet, poljedelec, v nasprotju s húy-skegg — suženj, mož v suženjstvu).

Ime Lužičkih Srbov pa verjetno nima nobene zveze z balkanskimi Srbi, ampak pride enostavno iz besede Sörbú (izg. Sö-bü), kar pomeni Južna dežela. Nanašalo pa se je najbrž na jug solvendske (vandalske) dežele same, verjetno v poznejšem času, ko so se Soloendci po umiku zahodnogermanskih in drugih skandinavskih plemen, npr. Svebov, Burgundcev in Rugijcev, razširili tudi proti zahodu, v današnje severnonemško nižino. Ime balkanskih Srbov pa gotovo izhaja iz imena Saur-madr; to je Sarmati. Verjetno pride iz imena za Saursko deželo (Saur-bú),

kar je potem pomenilo tudi prebivavce. Tako kljub navidezni sorodnosti nima zvezi z imenom Lužičkih Srbov, ki se dejansko še danes pravilno imenujejo Sorbi, ne Srbi, zato bi jih tudi Slovenci morali pravilno imenovati Lužički Sorbi. Beseda Sör se je namreč s časom asimilirala v Sor, kar se je zgodilo, kot bomo videli, tudi v slovenščini, kjer je zapustila precej sledov, beseda saur pa v ser ali sr, kar dokazujejo izrazi srati, serje, srbeči, Srbija, Srbija.

Iz vsega tega izhaja, da slovanski narodi sami nkdar niso prevzeli skupnega naziva Slavi, ampak so ohranili tudi po preselitvi v nove domovine stara imena, ki so jih prevzeli še v pradomovini. To dokazuje neresničnost toliko poudarjene teze, da so predstavljali Slovani pred preseljevanjem narodov etnično enotno ljudstvo. V resnici njihova narodna imena jasno dokazujejo, da jih niso mogli dobiti na novem prostoru, ampak še v pradomovinah in da so obstojale takrat med njimi najbrž celo večje razlike kakor danes, kajti pripadali so, kot smo videli, popolnoma različnim etničnim skupinam. Povezalo jih je šele jezikovno sorodstvo, ki je pa nastalo kot posledica umetnega procesa. (Dalje)

ŽENA IN DOM

Ali se bližajo zadnji dnevi mini-krilu?

»Variatio delectat!« — ali po naše v tem primeru — »Muhavost modnih ustvarjalcev nam gre po malem že na živce! Ta presneti rob kril, ki se spreha gor in dol ob nogi, dela nemalo preglavic. Preglavice dela trgovskim krogom — da omenimo tudi gospodarski sektor — ki jim menda v stiski zaradi sedanjih skope prodaje ustila (saj je za mini-obleko potrebno manj kot meter blaga dvojne višine), in ki se kaj rad spominja časov, ko je bilo potrebnih samo za krilo več metrov blaga; preglavice ženskemu spolu, ki se ne more v celoti prilagajati prilagodnim modnim krikom zaradi najrazličnejših težav; in slednjic dela preglavice tudi dobremu okusu, ki si v tej zmedli le s težavo najde pravo mesto.

Pravijo, da bo z jesenjo zelo kratkim krilom odklenkalo. Na žalost nameravajo modni krojači diktirati za novo sezono drugo skrajnost — to se pravi zelo dolga krila. Menim, da se jim to ne bo posrečilo — al morda le v zelo majhni meri, misleč na tiste ženske, ki se z lahkoto navdušujejo za zadnje krike mode. Zakaj jim ne bo uspelo? Zgodovina dolžine ženskih oblačil je prešla vsa obdobja: od dolgih, do tal segajočih oblek, pa do mini-kril, ki že skoro žalijo spodobnost. Nekje mora biti zlata sredina. In vsaka ženska, ki ima le majhen občutek za eleganco, si jo to sredino že izbrala. S kakšnimi kriteriji?

Eden se tiče elegancije, drugi praktičnosti, vendar sta povezana med seboj. Ljubkost, ženskost in zmernost, ki spadajo k elegantni ženski, nimajo ničesar opraviti z razgaljenimi nepopolnimi nogami, predebelimi koleni in preobilno postavo; praktičnost izgine, ko se mora ženska v mini-krilu vnesti, izstopiti ali vstopiti v avto. Glede dolgih kril je stvar drugačna. So lahko praktična, bila so elegantna in udobna, vendar menim, da se je naš — to je splošni ženski okus — spremenil, kot se je spremenil človeški okus na mnogih drugih področjih. Dolga krila — segajoča tja do polovice meč, ne zadovoljujejo več našega okusa. Naš vizuelni okus se temu upira: naj vas spomnim na čisto preprost primer: ko ste pri šivilji, ki vam meri novo obleko, ali pa imate na sebi staro obleko, ki jo želite preurediti, pa vam krilo sega kakih petnajst centimetrov pol koleno — kakšen je vaš občutek? Mislim, da je neprijeten za vse nas.

Morda smo spoznale, da je naša silhueta najbolj prijetna in da kaže najmanj napak, če nam sega obleka do kolena. V tej višini je sicer dovoljen majhen razmah, ki je na voljo razsodnosti posamezne ženske; to se pravi, da bo lahko mlada, vitka ženska še pokazala koleno, medtem ko bodo druge raje pokrile vsaj pol kolena. Vse, kakor je pri tej zlasti sredini diskriminacija med ženskami zmanjšana na minimum in to je po mojem mnenju močan porok, da se uveljavi omenjena dolžina kril.

Če so te moje teze pravilne, pa bo pokazala v doglednem času moda sama, toda ne v modnih salonih, temveč na cesti.

Martina

KAR JE PREMALO...

Vodstvo cerkve sv. Pavla v mestu Korsör na Danskem je prepovedalo, da bi prihajale cerkvene pevke na kor v minikrilcih in bluejeansih. Izjavilo je sicer, da je težko točno določiti, kaj je primerno in kaj ne, a kar je... premalo, je premalo.

KOMUNISTA

To se je zgodilo v Sloveniji še v stari Jugoslaviji. K županu neke majhne občine v hribih je prišel orožnik, ki je dobil od oblasti svoja navodila, in je vprašal, če je v vasi kaj komunistov. »Kdo pa so ti?« je vprašal župan. »To so taki, ki vedno nekaj grajajo, se pritožujejo in niso nikoli zadovoljni.«

»O, tako,« je rekel župan. »Potem pa imamo res dva. Eden je gospod župnik, drugi pa gospod učitelj.«

Srečka

Riše ANDREJ NOVAK

13

na podstrešju

Piše TONE FORNEZZI

25. Marko je stopil skozi vežna vrata na cesto počasi in tako spremenjen, da sta ga Darko in Pik komaj spoznala. Bil je blede, oči je imel rdeče; solze, debele solze so mu polzele po licih.

»Kaj se je zgodilo?« je strahoma vzkliknil Pik. Marko se je molče sesedel na rob pločnika, obraz skrnil v dlani in zajokal.

»Povej vendar, kaj je?« sta dejala hkrati in se dila oba kraj njega.

»Strašno, strašno! Saj sploh ne vem, če mi bo sta verjela,« je med hipanjem Marko komajda spravil iz sebe, ne da bi dvignil glavo. »Našo srečko sem skrnil v platnice stare knjige, sedaj pa knjige ni. Izginila je.«

»Kam je izginila?« je kar tjavdan vprašal Pik. Če bi vedel kam, bi jo šel tja iskat, trap!« je siknil Darko.

»Očka je rekel, da bo na milico prijavil, če je

do večera ne najdemo,« je tiho povedal Marko. »V knjižno omaro sem jo spravil, ravno ta knjiga je izginila, stara in debela. »Skrivnost lune« je bil naslov.«

Zdajci se je na zgornjem koncu ulice pojavil Markov mlajši brat Peter. Brž ko jih je zagledal, se je urno skrnil za vogal. Marko, ki ga je po naključju videl, je onemel.

»Torej on, lump, Fanta, hitro za njimi!«

26. Zapodil: so se po ulici, toda ko so privihrali okrog vogala Petra ni bilo več. Izginil je kot kakra. Sele poi ure kasneje, ko so pretaknili vse veže in hodnike okoliških hiš, so našli Petra na sednjem dvorišču, kjer je za skladvnico drv igral na nove orglice. Okrog ust je bil ves zamazan od čokolade.

»Ti si ukradel knjigo!« je zavpil vanj razkačeni Marko.

»Ti si trapast,« mu je mimogrede zabrusil Pe-

ter in igral naprej.

»Baraba, tat! Ti si jo ukradel, dal« je jezno pribil Pik.

Peter se je namrdnil in mu pokazal jezik. Marko je tedaj bliskovito segel v Petrov žep in izvlekel polno pest karamel in nekaj stodinarskih bankovcev. Vsi trije so se spogledali.

»Daj nazaj, ti si tat!« je trmasto zacepetal Peter. Marko ga je tedaj besno zagrabil za lase in Peter

se je začel dreti, kot bi ga devali iz kože.

»Očetu bom povedal!« je vpil skozi jok.

»Povej, kje imaš ostali denar, ali pa te pri-či živega skalpiramo!« mu je grozil Darko.

»Očetu vas bom zatožil!« se je še vedno drl Peter.

»Očetu bom že sam povedal, bodi brez skrbi,« mu je mirno odvrnil Marko.

Peter, ki se je teh besed na moč prestrašil, je nrijel Marka za roko.